

HÜSEYİN IRMAK

1961-62 kışında, annesinin deyimiyle “kar yağarken,” Sivas, Zara’da doğdu. Dört yaşında ailesiyle birlikte İstanbul, Kurtuluş’a geldi. Kabataş Erkek Lisesi’nden ve Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu’ndan (şimdiki İletişim Fakültesi) mezun oldu. Aynı okulda halkla ilişkiler dalında yüksek lisans yaptı. 1987’de *Güneş*, 1989-91’de *Tercüman* gazetelerinde muhabir olarak çalıştı. 1991’den bu yana Kâğıthane Belediyesi’nin basın danışmanlığını yürütüyor. *Dinler Arası Sevda Türküleri* adlı çalışması 2009 yılında kitap olarak yayımlandı (İstanbul, Punto Yayıncılık).

Yayına hazırladığı kitaplar

Kâğıthane Cirit Oyunları (1999-2003, 6 fasikül)

Kâğıthane Hıdırellez Roman Şenliği (1997)

Kâğıthane Şarkıları (2001, CD ve kitap)

Kâğıthane’de Geçmiş ile Bugün (2001)

Tarihi Kâğıthane Köyünün Aileleri (2 cilt, 2004-2007)

Osmanlı Belgelerinde Kâğıthane (2007)

Kâğıthane Tarih Envanteri (2009)

Kâğıthane İmar Planı Araştırmaları, 1973 (2013)

u s u l g e r e ğ i

Tatavla'dan Kurtuluş'a, Hüseyin Irmak'ın, çocukluğunun ve ilk gençliğinin geçtiği, İstanbul'un Kurtuluş semti ve bu semtin sakinlerine dair anılarından oluşuyor.

Kitabın ilk baskısı, *Yaşadığım Kurtuluş: İstanbul'da Bir Kadim Semt* adıyla 2003 yılında Aras tarafından yapılmıştı (2. basımı 2010). Elinizdeki üçüncü baskı, ilk baskıdan bu yana geçen sürede yazarın edindiği yeni bilgiler ışığında güncellendi. Metnin başına etraflı bir Tatavla/Kurtuluş tarihçesi eklendi. Böylece semtin, ilk baskıda üzerinde hakkıyla durulamayan “Tatavla” geçmişi daha ayrıntılı ele alınarak kitabın kapsamı genişletilmiş oldu. Bu yenilikleri ifade edebilmesi açısından da, kitaba *Tatavla'dan Kurtuluş'a* adı verildi.

Pek çok okurun Kurtuluş semtini bilmediği dikkate alınarak, kitabın sonuna bir “iptidai” Kurtuluş krokisi eklendi. Bu krokinin üzerinde metinde adı geçen bazı yerler işaretlendi.

Türkçe yazımda Ömer Asım Aksoy'un *Ana Yazım Kılavuzu* (Epsilon Yay.) temel alındı, Necmiye Alpay'ın *Türkçe Sorunları Kılavuzu*'ndan (Metis Yay.) yardımcı kaynak olarak yararlanıldı.

y a y ı n c ı n ı n n o t u

**TATAVLA'DAN
KURTULUŞ'A**

Aras Yayıncılık
İstiklal Caddesi, Hıdıvyal Palas 231/Z.
34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02
Fax: (0212) 252 65 19
info@arasyayincilik.com
www.arasyayincilik.com
Sertifika No: 10728

ARAS - UŖUU 61

Tatavla'dan Kurtuluş'a
Hüseyin İrmak

Yayına Hazırlayan
Arlet İncidüzen - Lora Sarı

Kapak Tasarımı
Aret Gıcır

Kapak Fotoğrafı
Yazarın kardeşi Mehmet Ali,
Kurtuluş son duraktaki bahçede.

ISBN 9786055753948

Baskı

Sena Ofset: 2. Matbaacılar Sitesi 4NB7-9-11 Topkapı-İstanbul
Tel: (212) 613 38 46 / Sertifika No: 12064

Birinci Baskı: Ekim 2003, İstanbul
Üçüncü Baskı: Haziran 2017, İstanbul

TATAVLA'DAN
KURTULUŞ'A

HÜSEYİN IRMAK



*Bizi Kurtuluş'a getiren
babam Veli Irmak'ın anısına*

ÖNSÖZ NİYETİNE Yaşayan Bir Kitap

Yüreğinin saklısına koyarak dünyanın uzak diyarlarına da aynı sıcaklıkta götürdüğü köyünü, mahallesini ve anılarını, yeni memleketlerinde kaleme alan Ermeni yazarların kitaplarını okuyunca, ben de, büyüdüğüm ve gönlümün aydınlık köşelerinde yer tutan Kurtuluş'u, oradaki yaşamı, oranın insanlarını kısaca yazmak istedim. Okuduğum o güzel kitaplar vesilesiyle başladığım çaba, bir süre sonra elinizdeki kitaba dönüştü ve Aras tarafından 2003'te *Yaşadığım Kurtuluş: İstanbul'da Bir Kadim Semt* adıyla yayımlandı.

“Niko ses ver Atina'dan. Taso, sen Selanik'ten. Naha bet sen nereden ses vereceksin peki? Varujan ya sen?” diye sormuştum kitapta. Bir karşılık alacağıma emin değildim, ama ses etmek istemiştim yine de.

Zaman içinde ses verdiler tek tek...

Halen Paris'te yaşayan Ohannik Akopcan, internetten ısmarladığı kitabı bir çırpıda okuduğunu, anıları bir kez daha tazelenirken hüzünlendiğini söyledi telefonda. Bisikletçi Fuat ağabeyden bahsetti. Uzun bir aradan sonra gelebildiği İstanbul'da, eski bir mahalle arkadaşıyla birlikte hemen Kurtuluş'a gittiğini, Fuat ağabeyi bulup görüştüğünü, birlikte resimler çektiğini anlattı. Fuat ağabeyin hâlâ yaşayıp yaşamadığını merak ediyordu.

O merak içindeyken, tesadüf bu ya, Fuat ağabeyin küçük kızı Saniye Belitaş'a, Kurtuluşlu bir arkadaşı kitaptan bahsetmiş. Saniye, akşam iş çıkışı arkadaşlarıyla hemen Beyoğlu'na gidip kitabı satın almış. İstiklal caddesinin ka-

labalığında yürürken babasından bahseden bölümü arayıp bulmuş, okurken duygulanıp ağlamış.

Ertesi gün beni telefonla aradı. Birkaç gün içinde de işyerime geldi. Kitabın evde nasıl karşılandığını ve daha bir dolu şeyi anlattı. Adreslerini aldım. Bir akşam onları Beşiktaş Muradiye'deki evlerinde ziyaret ettim. Kurtuluş'tan dünyaya dağılan insanlarla birlikte ünü de yayılan Fuat ağabeyi yıllar sonra görmek, elini öpmek, onunla konuşmak müthişti. Kitabı eline aldı yeniden, kendi bölümüne baktı. Anılarından ve Kurtuluş'tan bahsetti. Sonra bir iki defa daha görüştük, el yazısıyla yazdığı anılarından bir kopya verdi. Eski fotoğraflarından, belgelerinden birer kopya almama müsaade etti.

Ne yazık ki kısa bir süre sonra Alzheimer hastası oldu ve hafıza kaybı giderek derinleşti. Hastalığı döneminde daima benim kitabı istemiş, sürekli kendi bölümünü okumuş ve bu ona hep iyi gelmiş. "Bak, burada benden bahsediyor," diyormuş eşine ve kızlarına. Kendi okuyamadığı zamanlarda da etrafındakilere okutuyormuş.

Fuat ağabey 2008'de Beşiktaş'taki evinde vefat etti. Cenazesi, Ezine, Geyikli Dalyan köyü mezarlığına defnedildi.

Dr. Rasih Türker de, bir dostu vasıtasıyla, kendilerinden bahsedilen kitabı öğrenmiş, sonrasında da beni telefonla bulmuştu. Yıllar sonra Rasih amcanın sesini duymak çok hoştu. Eşi Yıldız hanımla birlikte çocukluğumuzun doktoru ve sesiydi o. Çalışmamı çok beğendiğini, benimle gurur duyduğunu söyledi. Elinden geçmiş çocuklardan biriydim ve onca zaman sonra beklenmedik bir şekilde karşısına çıkmıştım. Biraz kitaptan, biraz ailelerden, biraz dispanserden konuştuk; babamın vefatına üzüldü. Hüzün kokan heyecanlı bir konuşma yaptık. Bir daha onu görme

şansımın olamayacağını bilmeden, görüşmek dileğiyle telefonu kapattık.

2005'te Tarih Vakfı, Kurtuluş semtinin tarihi ve toplumsal yaşamı hakkında bir sunum yapmamı istedi. Hazırlığımı yaptım, tanıdığım eski Kurtuluşlulara haber verdim. Söyleşi günü olan 7 Nisan'da salon tamamen doluydu. Koleksiyonumdakileri ve Fuat ağabeyden aldığım fotoğrafları kullanarak sunumu renkli hale getirmeye çalıştım. Resimler de, söyleşi de Tarih Vakfı'nın kayıtlarına böylece girdi.

Derken bir telefon daha geldi. Arayan, baba tarafı akrabalarımın Ağa Demir'di. Hem uzun yıllar sonra yeniden görüşmek, hem de kitapta bahsi geçen Kevo amcayla ilgili bilgiler vermek için aramıştı. Şişli'de buluştuk. Kevo (Kevo) amcanın hikâyesini detaylarıyla anlattı.

Tabii, bu arada hayat, hoş anıların yanına acılarını da koydu. Rasih amca 2007'de, yurtdışından uçakla gelecek oğlu Cüneyt'i karşılama hazırlığındayken evde fenalaşmış ve ertesi gün bu dünyadan göçüp gitmişti. Gürül gürül konuşan coşkulu bir yürekte Rasih amca. Kurtuluş'ta işlettiği dispenseri kurduğu 1958'den beri sayısız anne ve babadan, çocukları için aldığı dualarla gitti öte tarafa.

Rasih amcanın ölümünden sonra dispenser hiç açılmadı. Yıldız hanım salı günleri temizlik yaptırmak için gidiyordu sadece. İşte o temizlik günlerinin birinde, Yıldız hanımla randevulaştık. O gün kapıdan içeri girdiğimde karşı duvardaki Atatürk büstünü, duvardaki ve sandalyelerdeki pembe rengi, odalardaki her şeyi aynen çocukluğumdaki gibi buldum ve tek kelimeyle çarpıldım. Dip duvardaki kurukafa resmi bile aynı yerinde duruyordu. Dispanserde zaman mı durmuştu, ben mi birden yıllar öncesine dönmüştüm, bilemedim. Yıldız hanımla her yeri tek tek gezdik.

Sonra birlikte resimler ektirdik. Rasih amcanın masasındaki fotoğraflara baktık hüzünle. 2016'da dispanser satıldı ve bir tarih kapandı. Şimdi orası meşrubat kasalarıyla dolu bir depo durumunda. Kapı camındaki tıp amblemleri eski günlerin hatırası gibi durmakta sadece.

Kitapla ilgili bir başka ilginç gelişme de, Oğuz Apartmanı'nda oturan Süzet'le birbirimizi bulmamızdı. Ona da kitabı bir arkadaşı haber vermiş. Yayınevini bulup aramış, telefonumu istemiş. Kitabı okuduğunda çok duygulandığını, bazı anlarda gözlerinin dolduğunu aktardı sonraki telefonlarında. Bir buluşma günü belirledik. O, ablası Çela ve ben Levent'te, arşı içinde buluştuk. Genç kızlığında bırakıp şimdi torun sahibi olarak bulduğum Süzet'i görür görmez tanıdım. Yıllar sonra ikisiyle de hasretle kucaklaştık. Gözlerimiz doldu. Hemen oradaki kafelerden birine oturduk. Başladık konuşmaya. Kitaptan, yaşananlardan, bu kadar yıl boyunca olanlardan, ailelerden, çocuklardan, torunlardan... Anneleri Madam Donna'dan bahsederken üçümüz de ağlıyorduk. Sonra, yanlarında getirdikleri fotoğraflara muhabbetle baktık.

Madam Donna'nın ve Bay Vitali'nin yüzlerini yıllar sonra yetişkin gözlerle gördüm. O dönemde yaşlıca bulduğum Vitali amca meğer ne kadar gençmiş. Onların iki güzel eseri, mirasları olarak karşımda duruyordu. Süzet, evlendikten sonra eşikle İsrail'e gitmiş ama orada yapamamış ve geri dönmüştü. Şimdi torunları vardı. Ben, evlerinin arka odasındaki güzel suluboya tablonun hâlâ bizde olduğundan bahsedince ikisi de çok şaşırıldı. Madam Donna'dan sonra ev eşyaları değiştirilirken atılan bu tablonun kaybolmaması ve bizim evde olması onlar için beklenmedik bir sürprizdi. Heyecan ve merakla başladığımız görüşmeden dostlukla ayrıldık.

2010'dan sonraysa çağrımın asıl muhataplarından haber geldi.

Varujan maalesef, 1996 gibi, Paris'te şüpheli bir ölüme kurban gitmişti. Annesi Varsenik Berberyan'dan aldım haberini, geçen yıl Kuyulubağ sokağında karşılaştığımızda.

Niko gerçekten de Atina'dan ses verdi. Kurtuluş'la ilgili bir Facebook sayfasında bu kitabın kapağını görünce, "Bu bizim Hüseyin değil mi?" diye merak edip, arayıp bulmuştu beni. Yıl 2015'ti. Aylardan Ağustos. Tam 41 yıl sonra. Mesajında "Beni hatırladın mı?" diye sormuştu. Ben de hemen "Bu bizim Niko mu acaba?" diye düşünüp Facebook profiline baktım. Yetişkin fotoğrafları bizim Niko'yu andırıyordu ama çocukluk hallerini görünce emin oldum. Oydu.

Hiç cevap yazmadan, kitabın kendisiyle ilgili sayfalarını fotoğraflayıp gönderdim hemen. Cevabı kitabın sayfalarındaki "Niko! Neredesin?" sorusu vermişti. Okurken ağlamış ve hemen annesini çağırıp bilgisayarın ekranından sayfaları göstermiş. Bu defa annesi Panayiota'nın da gözleri dolmuş.

Taso'dan da onun sayesinde haberdar oldum. Tasolar, akrabalarından dolayı önce Selanik'e yerleşmiş, fakat deprem nedeniyle, ablasının hamileliği döneminde 1978'de Atina'ya geçmişti. Böylece ikinci ses de geldi. Taso'ya da, Niko'ya da hemen kitaptan birer tane postaladım.

Nahabet ise Paris'teymiş. Niko, Facebook üzerinden onu da bulmuş. Hemen bana iletişim bilgilerini aktardı. Aradım ve Nahabet Özşimşek, Paris'ten seslendi, "Hüseyin can!" diye.

Bu arada Rum İlkokulu'nun eski öğrencileri, 26 Ekim 2014'te birinci buluşmalarını Kurtuluş'taki okulların-

da gerçekleştirdi. Ay. Dimitri Kilisesi'nin günü olan 26 Ekim'de Atina'dan iki otobüsle geldiler. Tabii ki ben de oradaydım. Eski tanıdıklarımızı görmek, konuşmak umu- duyla benim gibi birkaç kişi daha gelenleri karşladı. Hatta kimileri evden fotoğraf albümlerini getirmişti. Çok uzun yıllardır görmedikleri arkadaşlarıyla vaktiyle birlikte ek- tirdikleri fotoğraflara baktık. Duygusal anlar yaşandı. Ben de yan duvarını aşarak girip top oynadığımız okul bahçesi- ne çocukluğumdan bu yana ilk defa girmiş oldum.

Yine bizim dönemin çocuklarından Stavros Anestidis ile o gün buluştuk, konuştuk. Stavros, kitabı duymuş, Ati- na'da edinmiş ve bir çırpıda okumuştu. Hemen oturup mektup yazmış, babamı hatırladığını belirtmiş ve kendi- sinin Kurtuluş'ta nerede oturduğunu tarif ederek, ortak hafızamızdan birtakım anıları tazelemişti.

Tatavlalılar, 2015'te yine otobüslerle geldi ama bu defa yolda kaza geerip bir kayıp verdiler. Otobüsün camını par- alayarak gelen araba tekerleğinin çarpmasıyla Yani Vafia- dis isimli bir hemşehrimiz hayatını kaybetti. Otobstekiler bile bir şey anlamamış. Bu olayın şoku ile geldi grup İstan- bul'a. Yine de programlarını tamamlayarak döndüler.

Kitapta bahsi geçen ve albüm bölümünde fotoğrafı da bulunan isimlerden Artin ağabey, yani Artin Aşnam ise 14 Aralık 2016'da Zeytinburnu'nda özel bir hastanede ha- yata gözlerini yumdu. Hemen ertesı gün Feriköy'deki iba- det salonunda yapılan dokunaklı törenin ardından Kilyos Yehova şahitleri Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Derken 25 Aralık 2016'da bu kitabın çocukları için b- yk gün geldi. Niko, Taso ve ben Atina'da buluştuk. Niko ile 42 yıl, Taso ile 39 yıl sonra. Buluşmaya Kuyulubağ so- kağının çocuklarından Jordan Vlahopoulos da geldi. Jor-

dan başlangıçta iki yıl Atina'da kaldıktan sonra Kanada'ya geçmiş, uzun yıllar orada yaşamıştı. Birkaç yıl önce yeniden Atina'ya yerleşmişti. İki ayrı buluşmada toplam on bir saat sürekli konuştuk. Ara ara hepimizin gözleri doldu.

Niko, ailesiyle birlikte 18 Temmuz 1974'de gitmiş. İlk üç ay her sabah burnu kanamış. Sıkıntıdan. İstanbul'a dönmek istiyormuş hep. O günlerde çok ağlamış. İki ay sonra okul zamanı gelmiş. Çocuklar onun İstanbul'dan geldiğini öğrenince hemen "Türk tohumu" diyerek alay etmeye, dışlamaya başlamış. Ağlayarak dönmüş eve ve bir daha da okula gitmemiş. Babasının yanında çalışmaya başlamış. İstanbul'da gömlekçilik yapan babası Dimitri Milonas, Atina'da da aynı işi yapıyormuş. Böylece bizim Niko, baba mesleğiyle hayatını idame ettirir olmuş.

Kız kardeşi Angeliki 1984 yılında, henüz 16 yaşındayken, bir trafik kazasında hayatını kaybetmiş. Niko, yine Kurtuluşlu olan Louiza Georgiadou isimli bir kızla evlenmiş. Dimitri ve Angeliki ismini verdikleri iki çocukları olmuş. Bugün Dimitri 29, Angeliki ise 26 yaşında. Babası Dimitri ise 2002 yılında vefat etmiş.

İstanbul'dan 1977'de giden Taso (yani Anastasios Sarıoğlu) ortaokulu burada bitirmişti. 1974 Kıbrıs gerginliği günlerinde bir gün arkadaşları kendisini sokakta "Taso!" diye çağırınca başına kötü şeyler gelmesine ramak kalmış. Bu çağırışı duyan bir grup, "Ne! Rum mu!" diyerek saldırmaya kalkınca, "Yok, onun adı Haso'dur, biz Taso diyoruz," diyen arkadaşları sayesinde zorlukla kurtulmuş. Arkadaşları o günlerde ona Haso veya şişman olduğu için Tosu yani Tosun diye seslenmiş.

Yine aynı günlerde, Kurtuluş ana caddedeki iki katlı kargir evlerinin balkonunda oynarken, cama bir kurşun

gelmiş. O an evde olan eniştesi Hristo hemen Taso'yu içeri almış. Bakmışlar ki olacak gibi değil, Yunanistan'ın yolunu tutmuşlar. Anne Teognosiya (çevresi onu "Teano" diye çağırır), çocukları Senula ve Taso ile göç yollarına düşmüş. İstanbul'dan otobüsle ayrılmışlar. O dönem otobüsler sadece sınıra kadar gittiğinden, ara bölge yürünerek geçiliyor, karşı tarafta başka otobüslere biniliyordu. Nikolar da öyle gitmiş.

Baba Paraskos Sarioğlu ise 1968'de, Taso henüz okula bile başlamamışken, kanserden hayatını kaybetmiş. Paraskos Usta, Taso'nun ifadesiyle, Kurtuluş'un ilk matbaacısıdır. Dede Anastas Ksanthopulos'un da (sonradan Sarioğlu adını alırlar) kömürcü dükkânı vardır. Babaannesi Kayseri, anneannesi Nevşehirli olan Taso, şimdi Atina'daki Kapadokyalıların sosyal faaliyetlerinde dernek yöneticisi olarak yer almaktadır.

Taso'nun ablası Senula'nın eşi Hristo, Sağmalcılar'da dökümcüydü. 1970'lerin başında gerçekleşen kolera salgını sonrası dükkânını Balıkpazarı'na taşımıştı. Taso okul tatlilerinde eniştesinin dökümhanesinde çalışıyordu. Yunanistan'a göçtüklerinde Hristo enişte dökümcülüğe devam etmiş ve ömrünün sonuna kadar da bu işi yapmış. İlk zamanlar eniştesinin işte tek başına çok zorlanacağı düşünüldüğü için Taso'yu da onun yanına vermişler. Fakat o, zaman içinde mobilya sektörüne yönelmiş. Şimdi artık iyi bir mobilya tasarımcısı ve ustası olarak sürdürüyor hayatını.

Bütün bu buluşma ve kavuşmalara ilaveten, bir Kurtuluş sevdalısı olan Berk Erkent'in açtığı "Tatavla'dan Kurtuluş'a" adındaki Facebook sayfası, biz Kurtuluşlular için beklenmedik fotoğraf ve bilgilerin kaynağı oldu. Kitabın üçüncü baskısı için "albüm" bölümüne koyduğum bazı

ek fotoğraflar oradan alınmadır. Ya da bağlantısı o sayfa üzerinden kurularak elde edilmiştir. Berk'e teşekkürlerimi ileterek, Niko, Taso, Nahabet, Jordan ve Stavros ve daha nice hemşerimle 40 yıl sonra bizi buluşturan kaderin cilvesine hüzünle tebessüm ediyorum şimdi.

Kitabı, yaptığım bütün bu görüşmeler ve ilk baskıdan bu yana geçen 14 yıl boyunca edindiğim yeni bilgiler ışığında güncelledim. Başına, kısa ama etraflı bir Tatavla-Kurtuluş tarihçesi ekledim. Son yıllarda semtin eski adı Tatavla'nın giderek daha fazla hatırlanması ve günlük kullanıma girmesinin verdiği cesaretle, yayıneviyle birlikte karar vererek bu yeni baskıya *Tatavla'dan Kurtuluş*'a adını verdik. Benim için çok değerli yeni yollar açan bu mütevazı kitap, dilerim nefes alıp vermeye ve Tatavla-Kurtuluşluları buluşturmaya, semtin yeni sakinleri tarafından da okunmaya devam eder.

2 Mayıs 2017, Salı